

Kees Sluis
&
Rik van Exter

open school

HOE WORDT ER MET TELEVISIE GEWERKT BINNEN DE OPEN SCHOOL?

Kees Sluis en Rik van Exter stelden hierover enkele vragen aan Huib Würsten, medewerker van de Stichting Proefproject Open School.

Hij werkt daar als onderwijskundige en mediadeskundige en ontwikkelt leerplannen voor de Open School. Verder is hij verantwoordelijk voor de radio- en tv-uitzendingen die de Open School in samenwerking met tv.mij. verzorgt.

— Wat waren in het begin de uitgangspunten van de Open School?

Toen we hier met het proefproject van de Open School van start gingen, hadden we al iets geleerd van de ervaringen daarmee in Engeland. Daar was bijvoorbeeld gebleken dat het aanbieden van cursussen op het open net, zonder begeleiding, door middel van schriftelijk materiaal en gesprekken binnen groepen, nauwelijks zin heeft. We wilden het daarom hier anders aanpakken en zijn uitgegaan van een doelgroep van 1500 deelnemers. Het schriftelijk en audiovisueel materiaal dat we maakten, moest in de eerste plaats voor hen bruikbaar zijn. Maar omdat radio en televisie dure middelen zijn, werd aan ons tegelijkertijd de eis gesteld dat de programma's die we maakten ook in ruimer verband te gebruiken zouden moeten zijn.

Doelstelling daarbij was om een brede maatschappelijke oriëntatie mogelijk te maken voor mensen die daar vanuit hun schoolopleiding geen kans voor hebben gehad. Het blijken in de praktijk

vooral vrouwen te zijn die aan de Open School-projecten deelnemen.

— Hoe verliep de ontwikkeling van de Open School? Welke rol speelt het gebruik van media daarin?

In het begin kozen we hele brede thema's, die we afleiden van de ministeries. Zo waren er thema's als cultuur, verkeer, economie, enz. Elk thema werd ingeleid met een videoband waar de deelnemers dan op zouden moeten kunnen reageren. Dit bleek in de praktijk echter niet goed te werken. De thema's waren te breed van opzet. Er ontstonden spanningen tussen de centrale programmering en de verschillende groepen, die vooral hun eigen ervaringen wilden onderzoeken. Zo werd het thema 'gezondheid' bijvoorbeeld door een groep vrouwen omgevormd tot het thema 'verkrachting', of ging men zich richten op giftige stoffen in de omgeving.

Wat we hiervan geleerd hebben, is dat het belangrijk is dat mensen iets kunnen doen met het

materiaal dat je hen aanbiedt. Dat een leerproces pas zinnig is, als je niet alleen wat binnen een cursus leert, maar als je dat ook daarbuiten kan gebruiken. Is dat niet het geval, dan ebt de opgedane kennis weer weg.

- Welke rol speelde de televisie in dat leerproces?

In het begin gebruikten we de televisie als demonstratie-materiaal. Het schriftelijk materiaal bevatte de theorie, en op de televisie kon je dat ook laten zien dachten we. We kwamen er echter achter dat de dingen die de doelgroepen wilden leren op een ander vlak lagen dan we dachten. Zo bleek men bijvoorbeeld niet zoveel te kunnen met programma's over biologie en natuurkunde, waar we eerst ons materiaal over ontwikkelden. We ontdekten ook dat de televisie een medium is dat eigen eisen stelt qua gebruik. Mensen zitten thuis te kijken en hebben bepaalde 'kijk'-verwachtingen. We gingen proberen hierop aan te sluiten bij het maken van programma's. Veel geleerd hebben we bijvoorbeeld van een programma als 'Een Tien voor Taal'. Hierin werd voor het eerst door ons bewust gebruik gemaakt van de eisen die televisie als massamedium stelt. We gingen ervan uit dat een programma de kijkers moet boeien, dus amusement moet zijn. Het programma bevatte dan ook veel show, liedjes en sketches. We merkten dat deze aanpak aansloeg, doordat de bestellingen van het schriftelijk materiaal nog nooit zo groot waren geweest. Maar we ontdekten ook iets anders: Doordat we niet van A tot Z bij de opzet van het programma geweest waren, bleek achteraf dat er nogal wat elementen in de programma's zaten, die door de doelgroep negatief beoordeeld werden. Terwijl er in veel groepen juist gepraat werd over de traditionele rolverdeling tussen man en vrouw, zaten in de programma's heel veel rolbevestigende elementen.

- Hoe komt zo'n programma dat de Open School maakt in samenwerking met het open net nu tot stand?

De Open School maakt zelf geen programma's. Ik maak een opzet voor een programma en die wordt dan goed- of afgekeurd door het Consortium van de Instructieve Omroep, Teleac en het Consortium Schriftelijk Materiaal.

Wordt een opzet goedgekeurd, dan gaat daar een produktieteam mee aan het werk. Daarna heeft de Open School er eigenlijk geen invloed meer op.

- Maar hoe kunnen de programmamakers dan nog rekening houden met de eisen van de doelgroep?

Er zijn bij Teleac in de loop van de tijd didactische medewerkers gekomen. Zij zijn in overleg met mij gaan praten met groepen over problemen waar ze graag materiaal over zouden willen hebben. Zo is er bijvoorbeeld een aantal uitzendingen tot stand gekomen over spellingproblemen, die nauwelijks in de taalboekjes zijn terug te vinden. We hebben toen een serie gepland 'Ik heb u lief mijn Nederlands', die werkte met de codes van de amusementsindustrie maar ook onderwijskundig goed doordacht was. Deze serie kreeg een goede beoordeling zowel van onze deelnemers als van mensen daarbuiten.

Maar het heeft ook wel tot problemen geleid, zoals ik al noemde naar aanleiding van 'Een Tien voor Taal'.

- Zou het niet mogelijk zijn om vrouwen zelf bij het programmamaken te betrekken?

Dat zou best kunnen en zelfs wel wenselijk zijn denk ik en ik denk dat sommige programmamakers dat ook wel zouden willen.

Maar in de praktijk zie je dat de band met de Open School steeds meer wordt losgelaten. Voor een deel komt dat, denk ik, doordat de mensen die in de groepen werken, in de eerste plaats met hun eigen problemen bezig zijn en nog niet zoveel behoefte hebben om die naar buiten te brengen. Maar belangrijker is, dat de uitzendingen steeds meer gericht worden op de individuele kijkers thuis en steeds minder Open School-activiteiten zijn.

Vanaf augustus vinden er geen uitzendingen meer plaats onder verantwoordelijkheid van de Open School. Er komt een soort coördinatiecentrum, dat echter geen invloed meer zal hebben op de uitzendingen vanuit de belangen van een doelgroep.

Meer traditioneel gerichte onderwijsinstellingen gaan de volwasseneneducatie overnemen, een ontwikkeling die ik zeer betreurt.

- Hoe wordt er binnen de groepen met media gewerkt?
Maken jullie eigen programma's die alleen binnen de groepen gebruikt worden, en laten jullie mensen zelf werken met video of iets dergelijks?

Alle groepen hebben videorecorders, waardoor ze programma's op hun eigen tijd binnen de groep kunnen afdraaien. Dit heeft het voordeel dat mensen er dan meteen over kunnen praten en dat je programma's kunt inzetten wanneer je denkt dat dat nuttig is.

Toen er ook draagbare sets te leen waren, is er door groepen ook actief gewerkt met televisie, bijvoorbeeld toen de Open School in haar bestaan bedreigd werd, heeft een groep vrouwen een band gemaakt over hun functioneren als Open School-groep. Een andere groep heeft eens een band gemaakt over flatneurose. En een groep maakte een band over de communicatieproblemen tussen hen en de centrale organisatie in Zeist.

- Men gebruikte de video dus om problemen mee te inventariseren en zichtbaar te maken voor anderen?

Ja, de programma's die gemaakt zijn, kunnen door anderen worden geleend en gebruikt. Hiervoor is in Zeist een mediatheek opgezet.

Bovendien leerden de deelnemers door het maken van een programma dat daarbij de beeldtaal een rol gaat spelen, dat er beslissingen genomen moeten worden die bestaan uit keuzes uit het materiaal, en dat er moet worden samengewerkt om een produkt tot stand te brengen.

Overigens is bij het begin van de Open School vooral uitgegaan van het gebruik van televisie als instructiemiddel. We konden toen VCR aanschaffen voor de groepen om programma's af te draaien en we hadden een vaste camera om 'groepsprocessen' mee op te kunnen nemen.

't Eigen gebruik van camera's om op pad mee te gaan en om je eigen situatie op te nemen en dat weer terug te brengen naar je groep of aan andere groepen te laten zien, een benadering die vooral uit het vormingswerk is gekomen, vereist andere apparatuur, daarvoor heb je draagbare recorders nodig. In 1976 zijn we met het ministerie gaan praten over de aanschaf van draagbare Sony's maar dat stuitte op moeilijkheden. Men vond het te duur. Bovendien heb je niet genoeg aan camera's, maar heb je ook montage-apparatuur daarbij nodig. Uiteindelijk hebben we drie draagbare sets mogen aanschaffen die meestal constant in gebruik zijn.

Ik denk dat vanuit het idee waarmee de Open School gestart is, namelijk dat mensen leren door ervaringen op te doen en dat ze die ervaringen ook moeten kunnen omzetten in handelen, dat deze manier van werken daarvoor belangrijk is.

kort & krachtig

leesvoer

Schoolboeken

Een beperkt aantal schoolboeken betreft het kijken naar tv-programma's in hun leerstof. Het betreft met name de nieuwere schoolmethodes die voor het gehele voortgezet onderwijs ontwikkeld zijn.

De nieuwigheid van de methodes leidt er in enkele gevallen toe, dat de totale aandacht voor dit onderwerp nog moeilijk te schatten is, omdat pas het eerste deel (in sommige gevallen ook deel 2) van de methode in de handel is. Dit is onder meer het geval bij de methode *Zeg nou zelf, Taal geen kunst, Wat je zegt ...* (allen voor het lbo) en *Taal met effect* (voor de brugklas).

De drie eerstgenoemde methoden maken de leerlingen gewijs in het programmablad, geven aan welke keuzes op een avond gemaakt worden en proberen leerlingen zich bewust te laten worden van hun keuze door hen o.a. kijkrapportages te laten schrijven. Deze rapportjes waarin leerlingen hun waardering voor het programma kunnen neerschrijven, worden vaak klassikaal beproken.